

«AZƏRBAYCAN» qəzetinin 1918-ci il 20 dekabr (Cümə günü) tarixli 69-cu nömrəsinin ADA Universitetinin dəstəyi ilə transliterasiyası

ELAN

Cümə günü kanuni-əvvəl in [de-kabrın] 20-də gündüz saat 12 tamamda Məclisi-Məbusanın fəvqəladə iclası olacağını Məclisin idarəsi elan edir.

İdarə müdiri əvəzində
Rza Ağasıbayov

BAKI, 20 KANUNİ-ƏVVƏL
[DEKABR]

Yeni fəlakət qarşısında

Qafqaz millətlərinin istiqlalıya aleyhində olan güruhlar "Qafqaz Rusiyasız yaşaya bilməz" bəhanəsini gətirdikdə, ələlxüsus onda yaşayan millətlərin mədəniyyətə bulunuqları dəracaya işarə edib deyirlər ki, bu millətlər başqa bir mədəni dövlətlə sıx əlaqədə olmaslarsa, onlar öz başlarına müstəqil yaşaya bilməzlər; çünki mədəniyyətə zəifdir. Yeni "vəhşi" kimidir.

Biz Qafqaz millətləri isə deyirik ki, xeyr, vəhşilik kim tərəfdə olduğuy bu gün ümumə məlumdur. Sübut istərnsəniz, Rusiya daxilində hökmfərma olan [hökm sürən] hərəc-mərc və vəhşiliyi, Qafqaz məmləkətləri daxilindəki əmnasayışla [əmin-amanlıq və asayış] müqayisə ediniz. Mədəniyyət əsarı [əsarları] nerədə artıq dəracədə müşahidə edilir; sizdəmi yə bizdəmi?

Əvvəllərdə də yazdıgımız üzrə, bir millət müstəqil yaşamaq iddiasında bulunursa, bu xüsudə öz istedad, qabiliyyət və istehzaqını [bir şeyə layiq olduğunuy; haqqı gətirdiğini] göstərməlidir. Axır müqəddəratımızın təyini işində nüfuz sahibləri olan Avropa dövlətləri həmin şəraitə nəzərdə tutub da ona müstəhəq olanı [haqqı çatanı] azad yaşamağa buraxacaqdırlar. Olmayaana yenə də bir "qəyyum" təyin edəcəkdirlər.

İştə məsələ bu yerə idki ki, Qafqazda həmin Avropa dövlətlərinin nümayəndələri qədəm qoyduqlar və bizə rəsmi surətdə elan edidlər ki, Qafqaz millətlərinin hər bir rəy və xahişi, məsələləri, gələcək sülh konfransında həll olunaçaqdır. Demək, bununla bizə bir ümid verdilər. Bununla belə, bütün Qafqaz millətlərinin boynuna mənəvi bir vəzifə qoyduqlar ki, ümum sülh konfransında istiqlalıyaq istəməyə şəyəstə [layiq] olmaq haqqını göstərməkdər. Yeni istiqlalıyaq istəyən, özünü mədəni və azad yaşamağa qabil və müstəhəq bir millət kimi göstərməlidər.

Buna binaən [buna əsasən], bütün arxadaş millətlərin rifah və səadətini nəzəri-etibarə alan Qafqaz millət və dövlətləri, əlbəttə ki, əvəpəllərə göstərdiyimiz istedad, qabiliyyəti və mədəniyyəti daha da vüsətləndirməyə, daha genişləndirməyə çalışıb da qonşu millətlərlə əl-ələ verib, sız bir rabitə və səmimi bir ülfət həsuslu [əldə edilməsi] yolunda səy və kuşş etməli [çalışmalı] idi.

Filhaqiqə [haqiqətdən], böylə bir ittihad [birlik] və ittifaqın lüzumıyaqı üçün gərək Azərbaycan və gərək Gürcüstan ricali-dövləti [dövlət xadimləri] ilə demokratiyası [xalqı] var qüvvələri ilə çalışmaqda idilər. Aralarında sadır olan [meydana çıxan] mübahisəli məsələlərin həlli məsləhət və sazışla bərtərəf edilmək [aradan qaldırılmaq] üçün təşrin-i-saninin [noyabrın] 10-unda Ümumqafqaz Millətləri Konfransı dəvət edidlər. Lakin Gürcüstan ricali-dövlətinin bu təşəbbüsü Azərbaycan türkləri tərəfindən ən səmimənə surətdə qarşılandığı halda, nədənsə qonşu erməni cümhuriyyəti hökuməti ona etinə etməyib, dürləz bələ bəhənlərlə həmin sülh və müəsalimətə [barışığa] vəsila [vasitə] olacaq bir konfransda iştirak etməkləri ilə işə puzduqlar.

İştə, Qafqaz millətlərinin aralarında sıxı və bəradərənə [qardaşca] bir irtibat həsuslu gəlməsinə mane olan sui [mənf] hərəkətlərdən birincisi bu oldu.

Bədəhu [əndan sonra], Andranik nəm [adlı] quldurun Qarabağ civarına [ətrafına] təcavüz edib müsəlman kəndlərini dağıdıb və əhalisini qırmaq fəqərasını [hədəsəsini] Ermənistan Hökuməti bir ən əvvəl bilə-bilə vəhşiliyini öünümlə almaq üçün heç bir təşəbbüsatda bulunmadı. Həttə quruca bir etiraz belə etmədi və əlavə, Andranikin təhti-komandasında [komandası altında] mövcud 10 min nəfəri mütəcaviz [keçən] nizami erməni qoşun dəstəsinin və bu dəstənin əlində olan top-tüfəng və sair ləvazimatı-hərbiyyənin nerədən əmələ gəldiyi fəqərəsi daxi bəzic örtülü qaldı.

İndi isə aralığa Sanain hədisəsini düsdükü ki, bu hədisə Gürcüstan-Ermənistan toqquşmasından başlanıb da axırda müharibəyə münəcər oldu [gəvirdi]. Qafqaz millətlərinin gələcəyinə xələl verəcəyi sübhəsiz olan bu hədisəyi-müəssifənin [təəssüf verici hədisənin] tövlüdi [doğuşu], qəzetimizdə dərc etdiyimiz əxbərardan [xəbərlərdən] ballıdır.

Mübahisəli yerlərə malik olmağa hangi tərəfin daha artıq haqqı var? Gürcülərinmi, ermənələrinmi və ya başqa bir millətin? Bu məsələni biz burada həll etmək istəmayız. Mətləb yalnız təzzi-hərəkət xüsüsundadır.

Bütün Qafqaz millətləri istiqlalıyaq istehsalı üçün Müttəfiqlər qarşısında böyük bir səy və tələşdə bulunuqları halda, bir tərəfdən öz daxili işlərini islah etmək vəzifəsi qarşısında qalıb, digər tərəfdən də iddialarını gətirdikcə artıran rus millətçiləri ilə mübarizə edərək, başqa tərəfdən dəxi Müttəfiqlərlə təzzi-müşahilə siyasətini [rəftar etmək qaydasını] yürütməkdə müəkilətlə uğraşarkən, arada müharibə kimi böyük bir fəlakət zühuru [meydana çıxması] kimin mənəfiyyətinə xidmət edə bilər? Təbii, böylə bir fəlakət ümum Qafqaz millətlərinin azad və asudə yaşamağına zidd olan ənasir [ünsürlər] və güruhların ancaq mənəfiyyə qəbblindən ədd oluna [sayıla] bilər. Qafqaz millətlərinin arasında vəqə olan bu düşməncilik "həmin millətlər öz başlarına qalırslarsa biri-birini qırıb qurtararlər" dalilini gətirən rus imperalistlərini əllərinə yeni bir bəhanə verir. Digər tərəfdən isə daxildə əmnü əsayış işinə məşğul olub da məmləkətin idarəsi üçün lazımı islahat icrasında bulunən millətlər, müharibə icabına [müharibənin gətirdiyi zərurətlərə] görə, daxili idarə işlərini buraxıb da, bütün səy və kuşşlərini biri-birini tələf etmək əməlinə sərfə məcbur olacaqdırlar.

Bu isə əski hərə-mərci tərədicə bir zəmindir.

Ümum Qafqaz demokratiyası [xalqı] qarşısında işta mühüm bir məsələ: Qafqaz millətlərinin istiqlal və istiqbalına [gələcəyinə] zidd olan mənhus qüvvəni arayıb da, bir karəlik rədd və dəf etməklə ümum ölkənin əsayış və müəsalimətini [əmin-amanlığını] təmin qılmaq.

AZƏRBAYCAN
MƏCLİSİ-MƏBUSANINDA

Məclisi-Məbusanın 10 kanuni-əvvəl [dekabr] tarixli iclasında oxunub da, bu vaxtdək qəzetimizdə dərc edilməmiş olan bəyən-namələr:

Almanlar nümayəndəsi Kunun bəyannaməsi:
Vətəndaşlar!

Tam yüz il bundan müqəddəm [qabaq] talehimizin iqtizası [tələbi] ilə hal-hazırda nümayəndəsi bulunmaq şərafinə nail və onun namından [adından] birinci Azərbaycan Parlamentini təbrik və təhniyyət [qutlama] səadətina müvəffəq olduğum alman millətinin bir qismi Zaqaqaziya və əzcümülə [o cümlədən] Azərbaycan dairəsinə atılmış və burada alman koloniyası təşkil etmiş oldu.

Yüz ildən bəri nahivə əhalisi ilə yanayna salım zəhmətkəs həyati ilə yaşayaraq, aramızda ən samimi mehriban qonşuluq münasibəti heç vaxt pozulmamış və biz almanlar, məhəlli [yerli] əhalinin səadət və müsibətinə şərik olaraq, həmişə Zaqaqaziyanı özümüzə ümumi müştərak vətən hesab etməyə ədat etmişiz. Şimdi isə biz almanlar, Azərbaycan millətinin azad millətlər ailəsinə dükulu [girməsi] münasibətilə böyük sürurunə [sevincinə] səmimi-qəlb ilə iştirak edirik.

Səbiq vətənimizdən tamamilə ayrılmış olduğumuzda, səbiq üsuli-idarənin kərratla [dəfələrlə] milli xassəmizə israrla sui-niyətinə bəx-məyaraq, biz həmişə milli xassəmizin müdafiəsinə çalışdıq. Halbuki, bu hümmətimiz gətirdikcə böyük müşkülətə məruz qalırdı. Son illər Rusiya ilə Almaniya arasında müharibə vüquundan [meydana gəlməsindən] dolayı biz ağır imtahanlar, həttə tamamilə məhv olmaq təhlükəsinə məruz qalıdıq və bizə ancaq müsavət və üxüvvəti-miləl [millətlərin qardaşlığı və bərabərliyini] elan və nahiyəmizi yeni, müstəqil və azad siyasi həyata təhrik etmiş olan böyük üqıqılab, üzərimizə gələn müdhiş kəbusu raf etmişdir [aradan qaldırmışdır].

Şimdi Qafqaziyada həyatımız yeni əsri və yeni dövrü müqəddiməsində duraraq, biz Azərbaycan almanları, həyatımızın bu surətlə kökündən dəyişməsinə bir falinik [uğurlu işarə] kimi tələqə [qəbul] edərək, istiqbalımızı sükut və rahatla bəkləyir və qəviyyətin etiqad edirik [məhkəm inanırıq] ki, gənc Azərbaycan Cümhuriyyətinin demokratiq qanunu sayəsində milli xassələrimizi baçı saxlayaraq, sülh və müəsalimətlə [əmin-amanlıqla] kəsbkarımızı davam etdirəcək və bundan nəşi [ötürü] də həmişə var qüvvəmizlə ümum Azərbaycan millətlərilə sıx əlaqə və rabitədə olaraq, azad Azərbaycanın tərəqaqı və mənəfiyyətinə var qüvvəmizlə xidmət edəcəyiz.

Məclisi-Məbusanın "Hümmət" və
Sosialistlər İttifaqı fraksiyalarının
[idarəyə məktub]

Möhtərəm müdir əfəndi! Aşağıdakı məktubumuzda qəzetinizdə yer verməniz rica olunur.

Azərbaycan Cümhuriyyətinin Kabinəsi istefasından sonra məhəlli [yerli] mətbuat süttunlarında işbu Kabinənin fəaliyyəti barəsində bir çox yerli etirazlar edilmişdir. Vicdani-ictimaiyyə [ictimai vicdan] bu altı ay zərfinədə olmuş qarışıqlığı hiss edir, təkid edirdi [pisləyirdi]. İşbu ittihatların mərkəzi səbiq Kabinə sadrı Fətəli xan Xoyski olması bədihihdir [aydındır]. Məclisi-Məbusanın "Hümmət" və Sosialistlər İttifaqı fraksiyaları Fətəli xan Xoyski üzərinə atılan ittihatların nə dəracədə doğru olmasını təhqiq etməyi öhdəsinə götürməyi özünə vəzifə ədd [həsab] etdi. Müzakirə və məlumatdan sonra fraksiyalar ümumiyyətlə böylə bir qətnaməni qəbul etmişdir:

Fətəli xan Xoyski, Sadri-Vükəla [Nazirlər Kabinetinin sadrı] olduğuy kimi, rəsmi surətdə ümum siyasət dəvə-dəhəndəsi [məsuliyyəti şəxsi] kimi tələqə etdirilirsə [qiyəmətləndirilirsə], mənəvi cəhətdən məsul deyildir. Zira ki, müşarileyhin [adı çəkilən şəxsin] və bir neçə Kabinə əzasının [Hökumət üzvlərinin] siyasətleri hökumətin əleyhinə idi. Binəiləy [əna görə], sadri-müşarileyh [adı çəkilən sədr] və bir neçə Kabinə əzası vətənimiz keçirdiyi əhvəli-fövqəladədən dolayı Kabinədə qalmağa məcbur olaraq, əksəriyyətin nəticəsi qorxulu siyasətliə rəzi olmaq məcbur olmuşlar. Hal-hazırda da Fətəli xan Xoyski qeyri-məsul şəxsni [şəxslərin] siyasəti qurbani kimi görölür. Gələcək təhqiqat, məsul zəvatın [şəxslərin] günahı dəracəsini göstəracəkdir. Bizim sosialist vicdanımız işbu məlumatı aşkarən deməyə bizi məcbur edir.

"Hümmət" (Mənşevik) və Məsəlman Sosialistlər İttifaqı
Məclisi-Məbusan fraksiyaları

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

(Royter əxbərindən)

* Hindistan nümayəndələri Sülh Konfransında iştirak etməkdən ötrü Londona varid olmuşlardır [gədid çatmışlar].

* Raisi-cümlur [Prezident] Vilson, şənbə günü səhər Parisə varid olub Buə-de-Bunon dəmiryol məvqifi [stansiyası] yanında böyük sadıqlıq istiqbal edilmişdir [qarşılanmışdır]. Yelisey sarayında Vilson şərafına kəşidə edilmiş [verilmiş] ziyafətdə Puankəre, Vilsonu təbrik etmişdir. Vilson Parisdə bir neçə həftə qalacaqdır. Rəsmi görüşlər üçün 48 saat vaxt təyin edilmişdir. Vilson Londona getmək haqqında kral tərəfindən edilən dəvətini qəbul etmişdir.

* Şənbə günü İngiltərədə vəqə olan seçkilər əsnasında iğtişəş olmışdır. Ancaq Tindərada sinfeyner ilə millətçilər arasında toqquşma olmuşdur. İngiltərə seçkilərində bir taəccüblü hal ərvadlar hər yerdə seçkilərdə iştirak etməyə çalışmışlardır. Ancaq bir tək Londonda 10 arvada bir kişi, Hammersmitdə isə 50 nəfər arvada 1 kişi seçkidə iştirak etmişdir.

* Moskavadan teleqraf edirlər ki, Ukrayna Hökumət raisi Skoropadski hökumətdən imtina edib, bir para nazirlər və Könüllü ordu hissəsi ilə Kiyevdən namələru yəre qəçmişdir. Petlyura dəstəsi Kiyev, Odessa və Nikolayev şəhərlərinə daxil olmuşlardır. Kiyevdə hökumət Petlyura əlinə keçmişdir.

* Kiyevdən verilən xəbərlərə görə, Don kazakları, Novoxopyorsk yanında bəlşeviklərə qalib gəlmişdir. Voronej tərəfdə vəqə olan iki günlük müharibədə kazaklar 11 min əsir, 21 top almışdır.

* Varşavadan verilən teleqraf xəbərlərinə görə, Qrəbski mətbuat nümayəndələrinə xəbər vermişdir ki, Müttəfiq dövlətlər Polşanın Baltik və Qara dəniz əsnasında Romaniya və Cənub Slavlar iştirakı ilə vücuda gətiriləcək hökumətlər ittifaqına daxil olmasını lazımlı ədd [həsab] edirlər.

* Rotterdamdan xəbər verirlər ki, knyaz Lvov, baron Kurov və İzvolski, Amerika Hökumətinə müraciətən milyard yarım ingilis lirəsi istiqraz verilməsini xahiş etmişlərdir.

Xüsusi teleqraf

Tiflisdən idarəmizə Rəsulzadə Məhəmməd Əmin bəyə böylə bir teleqraf çəkilmişdir:

"Axıska şəhərinin süqutundan bir neçə gün sonra Ömər Faiq əfəndi ilə şahər müsəlmanlarından üç nəfəri, naməlum səbəblərə görə həbs edilib Tiflisdə gətirilmişlərdir. Hal-hazırda məhbuslar komandanlıq həbsxanasında saxlanılırlar. Bunların azad olunmalarına çalışmamızı rica edərım.

İsmayıl Haqqı"

* Moskavadan xəbər verirlər ki, almanlarla petlyuralılar arasında olan ixtilaf bərtərəf edilmişdir [aradan qaldırılmışdır]. Almanlar Konotop ilə Bəxməçi tərk edirlər. Konotop dəmiryolu təmizlənməmişdir. Getməkdə olan alman saldatları əsilhələrini [silahlarını] satmaqdadır. Kontrol istasyonlarında petlyuralılar, almanların əsilhələrini əllərindən əllirlər.

* Amsterdamdan verilən teleqraf xəbərlərinə görə, Berlində tətil hərəkət genişlənməkdədir. Qəzetlərdən ancaq ikisi kiçik bir şəkildə çıxmışdır. Eyni zamanda xəbər verilir ki, 360 min fəhlə tətil etmişlərdir.

SÜLH ƏTRAFINDA

* Parisdə iclas etməkdə olan Mütərika Komissiyasından [Ataşkas Komissiyasından] verilən teleqrafda deyilir ki, mütərika müddəti yanvarın 17-si səhər saat 5-ə qədər imtidad etdirilmişdir [uzadılmışdır].

* Mütərika şərtlərindən biri tələb edir ki, Almaniya limanlarında təqribən iki milyon yarım ton həcminə olan bütün ticarət gemiləri Almaniyaya ərzəq dəşməyindən ötrü Müttəfiqlər kontrolu altında olacaqlardır. Bu gemilərin hamısı Almaniyanın xüsusi məsuliyyətinə bəx olacaqdır. Bu gəmlərlə əvvəl Kəln şimalında və Hollandiya şərhədinə Pariz Olduy nəhrinin sağ sahilinə tuta bilmək ixtiyarını özlərinə vəgüzər etmişlərdir [vermişlər].

ERMƏNİ-GÜRCÜ TOQQUŞMASI

Kanuni-əvvəl in [dekabrın] 13-ü tarixli Gürcüstan Parlamentinin iclasında Hərbiyyə naziri erməni-gürcü toqquşmasına dair məlumat verir və əhvəlatı bu növi ilə nəql edir:

Kanuni-əvvəl in 9-cu ədəd Uzunədə kəndi əhalisi bizim sərhədlərimizə hücum edib bir nəfər saldatımızı yaralamışdır; səbahı gün saldat həmin əldığı yərədən vəfat etmişdir. General Tsulukidzeyə bu barədə məlumat verilib, lazımlı bəngüzərliqədə bulunmaq [addımır atmaq] tövsiyə edilmişdir. General etimlərdi ki, sərhəddərlərimizə [sərhəddərlərimiz] hücum yəpan quldurlardı. Buna görə də oraya bir dəstə qoşun əfradı [əsgər] göndərir. Qoşun məhəlli-hədəsəyə [hədəsə yerinə] çatar-çatmaz atəşlə qarşılanar. Bunu da öz əlavə etməliyiz ki, məhəlli əhvəli [yerli vəziyyəti] bizdən ötrü fanədır. Düşmən dağılıq və tapələrdə olduğundan nəşi [olduğuna görə], dəş yumalamaqda bizim dərəcələrimizə əziyyət veriri.

Qitəmiz [hərbi hissəmiz] ən ağır bir hal içərisində idi. Böyləliklə, qitəmiz səhərdən əşxəməkdə dükəmənlə atırdı. Aşxam ədəm kimi biz-imkənlər qarənliqəndə istifadə edib geri qaytımğa müvəffəq olmuşdur. O gün 15 maqtl [ölü], 14 macrəhumuz [yaralımlız] olmuşdur. Mən Borçalı general-qubernatorundan kimlə müharibə etdiyimizi sordum. Qubernator cavab vermişdir ki, ehtimal ötrü iştirak edənlər erməni saldatlarıdır. Məhəlli [yerli] əhəli dəxi müfəttəllərini [fintəkarlarını] təhrikətə ilə orada üşyən etmişlərdir. Bu işi təhqiq etmək qəsdilə Hökumət Hərbiyyə və Daxiliyyə nazirləri müəvənlərindən mürəkəbb bir həyət təşkil edib oraya göndərdi. Həyət oraya çatmamış, əhvəl bir qədərdə vəximləşdi [qorxulu hal əld], Düşmən, Allahverdi ilə Sanain arasındaqı yolu dağıdıb keçdi, xarab etdi. Düşmən, Allahverdi təpəliklərinə tutmaq istəyirdi. Bizim qoşunlar onlardan qabaq oraları tutmaq müvəffəq olmuşdur. Bu vaxtlarda bizim Korinc və Tsaterdəki sərhədlərimizə hücum edildi. Bir çoxları qətl edilib məbaçığı [qalənlər] əsir aparılmışdır.

Dünən əldığımız məktublər, əhvəli layiqincə təsvir edirlər. Mələm olmuşdur ki, bizim əhətləmə məhəlli əhəli erməni zabitəni [zabitələri] təhti-idarəsində [rəhbərliyi altında] fəaliyyətdə bulunurlar. Zabitlər bunlardır: Pirumov, Xaçatryan, Mirmanov, Matveyev və qeyrilər. Bunların təhti-komandanlırladək [komandanları altında] əfrad [əsgərlər], quldur dəstələri olmaayı, həqiqi saldatlarıdır. Bunların komandanlıqları şəqəli məvqifində [stansiyasında] polkovnik Mirmanovun təhti-idarəsindədir. Bunlar bütün müharibə nöqtəy-nəzərinədən lazımlı olan vəsəitə malikdirlər. Telefunları, kəşfiyyət qol-ları və qeyriləri vardır.

Bunların fəaliyyəti Qarakilsə, Cəlaloluğ, Dilican, Allageranadak uzadır. Bunlar bir-birlərinə top, mitralyoz, tüfəng və patronla müəvənatdə bulunurlar [çəkmək edirlər]. Orada iştirak edən nizami qoşun-ların nömrələrinə də biz bilirik.

Bunlar tərəfindən Qarakilsədən xəbər alınır ki, müharibə elan olunmuşdurmu? Burada məlumat verilir ki, qoşun qitələri [hissələri] hazır, lazımlı isə gəndərək. Qaləgerəndən xəbər verilir ki, 600 türk tüfəngi göndərilir. Bu xəbərləri dükən gəcə almışım və sizə də məlumat verirəm. Bu gün səhər bir məlumat almışım ki, Cəlaloluğ dairəsinə məxsusdur. Kanuni-əvvəl in [dekabrın] 10-da Aqarak kəndində bizim iki nəfər sərhəddərimiz qətl edilmişdir. Əhvəli təhqiq etməkdən ötrü oraya qoşun göndərılmışdır. Gəcə bizim qoşunlara hücum edilib 14 nəfəri qətl edilmişdir. Əhvəlin bu rəngdə olması bizi, vətənimizi macarapərlərdən təmizləməyə məcbur edir.

Hərbiyyə nazirindən sonra Xariciyyə naziri Geqeçkəri bu barədə məlumat verir: Möhtərəm Parlament əzası [üzvləri]! İşbu məsələlərə aid Xariciyyə Nəzərətinədə olan məlumatı sizə demək istəyirəm. Gürcüstan Hökuməti hamıya məlum etmişdir ki, o sülh tərəfdəridir. Mən Gürcüstan Xariciyyə Nəzəratinin bütün ixtilafı məsələləri sülhlə həll etmək barəsində verdiyi notasını demək istəyirəm. Notada bizim əlaqəmizi [münasibətlərimizi] həkam [arbitr] vəsəitəsilə aşkar etmək təklif edildir.

Kanuni-əvvəl in 13-də Ermənistandakı mürəxxəsəmiz [nümayəndəmiz] Mdivani bizə xəbər vermişdir ki, Ermənistan əsas etibarilə Zaqaqaziya cümhuriyyətləri arasında təyin edilmiş konfransda iştirak etməyi qəbul edir; fəqət na vaxt və na yərdə olacağı barəsində isticəvadla [sərgüdə] bulunmuşdur. Ermənistanın bu məsələyə razılıq verməsi bizim təşəbbüsatımız sayəsində olmuşdur. İşin xətərisi üçün biz qədar güzəştərdə bulunaraq rica etdik ki, ermənilər tez öz nümayəndələrini göndərsinlər.

Biz ehtimal edirdik bizim təklif qəbul olunacaqdır. Konfrans 10 təşrin-sanida [noyabrda] çəgriəcəq, sonra 14-nə tacil edtik [təxirə saldıq]. Axirül-amir [sonda] 20-nə təyin edilmiş konfrans, erməni nümayəndələrinin gəlməsinə nəvəsni [ötrü] 30-nə tacil edildiyi. Bu

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan əvraq iada edilmez. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir.

Abunə şəraiti: Yanvarın birinədək Bakı üçün 24, başqa şəhərlərə 35 rublədir. Bir aylığı Bakıda 12, başqa şəhərlərdə 19 rublədir.

Elan fiatı: sətri 3 rublə. Kərratla gedən elanlar üçün güzəşt edilir.

vaxt ərzində biz nota mübadiləsi edirdik. Təşrin-i-saninin 17-də biz bir nota aldıq. Notada əsas etibarilə konfrans qəbul edildir. Fəqət Ermənistan Hökuməti konfransda qoyulacaq məsələlərin sülhlə həll olunacağına inanmayırdı. Mdivani konqreyi 27 təşrin-i-saniyə təcil etməyi rica edirdi. Biz 30-na təcil etdik.

5 Kanuni-əvvəldə [dekabrda] Ermənistandan əldığımız teleqramda hökumət bizim Axalkalakini işğal etməyinizə etiraz edir. Etilafı [uzlaşmalı] məsələlərin həlli üçün Ermənistan Xariciyyə naziri Tıqranyanın oraya azım olmasını [yola düşməsinə] xəbər verir. Biz cavab olaraq teleqrafən xəbər verdik. Gürcüstan Hökuməti səbiqki mövzində [mövqeyində] qalaraq, məsələlərin sülhlə həll olunacağı və Zaqaqaziya Konfransının dəvəti tərəfdəridir. Kanuni-əvvəl in 6-da Hərbiyyə naziri Sanain hədisətü [hədəsələri] barəsində mənə məlumat verdi. 9 kanuni-əvvəldə mən Mdivaniyə teleqraf göndərib, orada erməni qoşunlarının iştirak etməsinə xəbər verdim. Bu vaxtdək teleqraf yolu xarab olduğundan, xəbər alınmamışdır, fəqət bizim məlumatımız vardır ki, Mdivani erməni həyətü ilə Sanainə yaxınlaşmışsa da, yənidən geri qayıtımğa məcbur olmuşdur. Dünən mən radio-teleqram vəsəitəsilə İrəvana xəbər göndərərək Ermənistan Hökumətindən tələb etmişim ki, bu işləra xitam verilsin. Mən ehtimal edirəm ki, Ermənistan Hökumətinin Sanain hədisətinə əlaqəsi yoxdur. Mən inanıram ki, Ermənistan Hökumətinin bir para dəstələri əlaqəsi yoxdur. [Sağ tərəfdə sas-ku]

Mən işbu kürsüdən başqa ehtimal edə bilmərəm, mən deyirəm ki, Gürcüstan və Ermənistan Hökuməti, Sanain hədisətinədən əmələ gələ biləcək nəticələrin qarşısını alacaqdır. Bununla bərabər mən mələm edirəm ki, sülh konfransı dəvəti üçün Gürcüstan Hökuməti lazımlı təşəbbüsatda bulunmuşdur. Gürcüstan Cümhuriyyəti, Ermənistan Cümhuriyyətinin qəbul etdiyi kimi, Ermənistan da Gürcüstanə öylə əlaqədə olmalıdır. Bir vaxtdək biz diplomatik təşəbbüsatda bulunudq. Məsələ bu təriqlə [yolla] həll edilməzsə, o vaxt başqa təşəbbüsat araya gələsindir.

Parlaman bir böylə formula qəbul edir:

"Sanain və Vorontsovka ətrəfində baş qalxıxmış hədisət barəsində Hökumətin məlumatını dindənlikdən sonra Parlament etimən [inam] bəsləyir ki, Hökumət, dövləti düşmənlikdən müdafiə və mühafizə etmək üçün lazımlı tədbirlər ittixaz edəcəkdir [tədbirləri gəracəkədir]. Düşmənlərin yəqənə məşşədi anərsi şəmallaqə iki qonşu millətə biri-biri üzərinə salıb, istiqlalıyaq və cümhuriyyətini zərər yetirmək istəyir."

Bundan sonra Parlament başqa məsələlərə keçir.

Elam edilmiş [açıqlanan] sanadlar Zaqaqaziya Konfransı və Erməni-Gürcü Konfransı və bu konfransların dəvətinə lazımlı tədabir in ittixazına [tədbirlərin gərlməsinə] aidir. Sanadlar oxunur. Ermənistan və Gürcüstan məsələlərinin həll etmək üçün konfransdakı tərəfəyn [hər iki tərəfin] etilafı [razılığa gəlməsi] lazımdır. Nota, Ermənistan Xariciyyə naziri Tıqranyan və Mdivani tərəfindən imza edilmişdir.

"14 kanuni-əvvəl 4884 nömrəli teleqramın surəti. İrəvan. Gürcüstan siyasi nümayəndəsi Mdivaniyə.

Rica ediram, Ermənistan Hökumətinə xəbər vərasiniz ki, Gürcüstan Hökuməti onun şəraiti [şərtləri] ilə əşinə [tanış] olduğdan sonra rica edir ki, öz nümayəndəlerini ən yaxın zamanda göndərsin. Xariciyyə naziri Geqeçkəri."

Parlaman iclasının axırında Gürcüstan Xariciyyə naziri Geqeçkəri Ermənistanla Gürcüstan sərhəd məsələsinin həll etməkdən ötrü İndiyə qədər Ermənistan Hökumətinə göndərilən teleqrafları oxuyub və bu teleqrafları bir cavab almamışdığını bəyanla deyir ki, sərhədə olan hücumların erməni hökuməti razılıq ilə əmələ gəldiyinə inanmayıb, Gürcüstan Hökuməti teleqrafı Ermənistanla müraciət edib qan tükülməsinə qətl etmək [kəsmək] üçün tədbirlər gərlməsi təklifində bulunmuş idi. Fəqət bu tədbirlər gərlməyib, həttə müharibə hərəkətlərinə bəis oldu. Bu hərəkətlər, gərdlikcə geniş meydan almaqdadır. Bundan əlavə, Ermənistan Hökuməti tərəfindən əldığımız rəsmi bəyənətdə göstərilir ki, bu xəyanətli hücum, erməni hökumətinin əmiri ilə olmuşdur. Gürcüstanda olan Erməni Milli Şurası nümayəndələri ilə bərabər məhəlli-hədəsəyə [hədəsə yerinə] göndərilən həyət, əz qalmışdı ki, hədisət qurbanı olacaqdı.

Gürcüstan Hökuməti bir ay bundan əvvəl bütün mübahisəli məsələləri arı etməkdən ötrü Zaqaqaziya Konfransı çağırılmasını təklif etmişdir; lakin Ermənistan Hökuməti bundan imtina edib, əvvəlcə Erməni-Gürcü Konfransı dəvətində təkid etdi. Gürcüstan Hökuməti bütün mübahisəli məsələlərin sazışlə həlli üçün və buna nail olmaqda beynəlmiləl həkəmi [arbitr] vəsəitəsilə həll edilmərləndən ötrü Ermənistan Hökumətinin bu təklifinə razı oldu. Biz Gürcüstan nümayəndələrinin vürudunu [gəlişini] hər gün gözləyirdik; lakin bu nümayəndələr İndiyə qədər gəlmədilər. Bunun əvəzinə isə biz heç bir beynəlmiləl münasibətinə yərazməz əhdşikənənə [sazışə pozan] hücumlar görürüz. Hər iki qonşu cümhuriyyətlər üçün həlakətə və rüsvayçılığa məvəcib olan [məhv olmağa və rüsvayçılığa yol açan] qan təkmmək işini bərt

